

## Приказ књиге

### МАДЛЕН ОЛБРАЈТ: ФАШИЗАМ - упозорење

Madeleine Albright: Fascism a Warning  
William Collins, An imprint of HarperCollins Publishers  
London, 2018.

Бивша министарка спољних послова САД Мадлен Олбрајт, недавно је издала књигу под насловом "Фашизам - упозорење".

Имајући у виду наслов, као и европско и национално порекло ауторке, очекивао сам текст који би био озбиљан, научни допринос даљем разоткривању узрока настанка, развоја и последица социјалне патологије која се зове фашизам. Међутим, на моје изненађење и разочарење суштина књиге је све осим тога. Као што недавно написах у "Годишњаку" поводом једног рада, али у нашто блажем облику, текст је оптерећен политичком острашћеношћу ауторке, која битно ограничава њене сазнајне домете, методолошку конзистентност и научну уравнотеженост, тако да рад поприма многе елементне (не)обичног памфлета.

Најкраће речено, књига нема за циљ изучавање фашизма, поред осталог и кроз ликове Мусолинија и Хитлера или других мање или више тоталитарних лидера који се појављују у тексту, зато што су сви они само "коллатерална штета" настала у односу на главну мету, а то је председник САД Доналд Трамп.

Већ на стр. 4, ауторка поставља питање зашто баш сада када смо добро загазили у 21 век поново говоримо о фашизму? И одмах даје одговор: искрено, разлог је Доналд Трамп, а потом додаје "Ако размишљамо о фашизму као о рани из прошлости која је готово зацелила, постављање Трампа у Белу кућу је као тргање фластера и чачкање по красти". За њу Трамп (готово никада не каже председник...) "систематски деградира политички дискурс у САД, показује зачуђујуће игнорисање чињеница, етикетира своје претходнике, прети да ће затворити своје политичке противнике, означава угледне новинаре као непријатеље америчког народа"...Говорећи најгоре о Путину, ауторка констатује (стр. 164) да је америчка "обавештајна заједница" известила 2016. како "Москва користи онлајн оруђа да утиче на амерички изборни систем, да би помогла Путиновом најомиљенијем кандидату Доналду Трампу да уђе у Овални кабинет". Када говори о "севернокорејском фашизму" (стр. 202-205), ауторка тенденциозно убацује Трампову изјаву да би био "почашћен" да говори директно са Ким Џонг-Уном.

М. Олбрајт пише (стр.209-210) да се "очи председника Трампа зацакле када јаки мушкарци прегазе опозицију, не обазирјући се на правна ограничења, игноришу критике и чине шта им је воља да обезбеде свој зацртани пут". У том контексту, она наводи да је председник Филипина Дутерте као премијер

"позвао полицију и грађане да убијају осумњичене за трговину дрогом", да је његова политика чврсте борбе против криминала "пуцај први", а за време од када је он председник бројка је превазишла 10.000 жртава, те како је, у својству председника "позвао полицајце којима се суди за злоупотребу овлашћења да одмах признају кривицу, како би могао што пре да их помилује". Потом ауторка тријумфално констатује да је Доналд Трамп телефонирао Дутертеу и честитао му на "невероватном обављању посла". М. Олбрајт потом напада египатског председника генерала ел-Сисија, како је "дошао на власт државним ударом", да је вратио сат "Арапског пролећа" уназад, да је употребио "убилачку силу против демонстраната" ..., а према Трамповом виђењу ел-Сиси је "фантастичан". Ауторка бивша државна секретарка (министарка спољних послова) се (стр. 212) обрушава на изјаву амбасадорке САД при УН Ники Хејли, која је рекла да њен шеф шамара праве људе и грли праве људе, коментаришући ту изјаву: "Она говори истину, али изврнуту наглавачке".

Један од подналова у овој књизи (стр. 212) носи назив - Трампово виђење САД је мрачно. "Међу његове омиљене мантре спада да су амерички судови пристрасни, да је ФБИ корумпиран, да штампа готово увек лаже, као и да су избори импровизација", а такви ставови, закључује ауторка, "деморалишу и деле народ". "Истраживачки новинари, независни правници и други који траже истину у најбољем случају ризикују" ..., али се опасност интензивира када станар (окупант) Беле куће исмева кредибилност њихових професија", подвлачи ауторка и додаје (стр. 213): "Трамп је дар (поклон) за диктатуре, а будући да то долази од шефа извршне власти САД, то је узрок срамоте!" "Трампов приступ је демагошки" (стр. 215).

Олбрајтова затим тврди (стр. 216-219) да су архитекте Трампове спољне политике пружили два слогана: "Принцип реализма" и "Стављање Америке на прво место", те да други слоган има нацистичку историјску позадину! Она констатује да је "Трампов поглед на живот дивљина у којој влада дарвиновска борба паса"! Потом она чини више него увредљиву алузију када наводи (стр. 219) да је Кисинџер у некој прилици сугерисао да је Никсон био "помало луд", одмах настављајући да Трамп "има недисциплинован стил" ... "да може да изгледа поремећено" ... "да је непредвидљивост лична особина, а не стратегија". У овом делу, и не само ту, субјективизам ауторке се јасно види кроз извештачено упињање, у ствари критизерство, да се слоган "Америка на првом месту" стави у негативни, фашистички контекст. Да није трагично, било би смешно. Када већ помиње председника Никсона, а критикује председника Трампа због поменутог слогана, потпуно је несхватљиво да ауторка чак не наводи чињеницу да је управо у време Ричарда Никсона донета одлука да ће спољна политика САД убудуће бити заснована на анализи "националног интереса и да ће се Америка ангажовати на основу тумачења политичких, а не правних принципа" ... "што представља случај без преседана" (Хенри Кисинџер, Дипломатија, Београд, Верзал Прес 1999, књ. II, стр. 633). Управо су Клинтон-Олбрајт довели "случај без преседана" до екстрема. Геополитички разлози у

потпуности су негирали правне принципе и норме, а последице се већ увелико осећају. Сада се на противправне прецеденте у међународном праву учињене у време када је она била на власти позивају и сви други, како и када им одговара. На овај начин је међународно право изгубило како инструменте, тако и кредибилитет за очување мира и поретка у свету.

Лично сматрам да би Сједињене Америчке Државе поново могле да буду велике (Greate – не мисли се на физичку већ моралну величину) када би председник Трамп објавио да ће спољну политику вратити у правне и етичке оквире, јер само то може бити дугорочни интерес САД.

Ауторка "наивно" каже (стр. 221) да има оних који сматрају да је "Трамп неинтелигентан", али да она "не чини такву оптужбу", само признаје своју "забринутост у погледу његове постојаности и транспарентне крхкости његовог ега"! Већ на следећој страни, она подвлачи да и "даље верује да су САД у периоду председниковања између Џорџа Вашингтона и Барака Обаме стекле међународну наклоност, да се могу опоравити од садашње неприлике", али није сигурна колико дуго ће да траје штета..., а потенцијална штета се може јавити у неколико облика. Под један истиче да је сам Трампов избор "изазвао сумњу у међународним круговима о моћи расуђивања Америчког народа"...Бивша министарка спољних послова САД, другим речима, каже да амерички бирачи, пошто су изабрали Трампа, нису способни за расуђивање, *ergo*, треба их ставити под старатељство (вероватно њено и елите из Демократске странке или ...)! Да нисам прочитао својим очима, не бих веровао! Овако нешто се у многим државама квалификује као кривично дело (нпр. подривање уставног поретка, велеиздаја и сл.).

Ауторка, даље, (стр. 223-224) износи страх да се међународна клима може вратити у 1920 и '30 године, јасно алудирајући на фашизам и цитирајући једну од жртава Холокауста, стављајући у тај контекст актуелног председника САД и његово "непоштовање истине", "дехуманизујуће увреде", "исламофобију", "антисемитизам"! И додаје: "Ми још нисмо стигли дотле, али ово изазива осећај назначавача пута уназад у еру када је фашизам нашао хранилиште, а личне трагедије су се мултипликоване у милионском обору"! Остављајући по страни питање да ли се истовремено може бити исламофобичан и антисемита, чини се да је Олбрајтова једноставно опседнута Трампом! Да парафразирам Слободана Јовановића: грубост њених речи у потпуности одговара нискости њених осећања.

Ауторка, затим, (стр. 226-229) пише о настанку и развоју популизма у САД, повезујући га са фашизмом, да би истакла да Доналда Трампа "убичајено називају популистом, упркос његовом кантри-клуб стилу живота"..., додајући да су "војне диктатуре у свету најчешће популистичке државе". У истом делу, ауторка говори о капларима Мусолинију и Хитлеру и наводи да "оно што чини неки покрет фашистичким није идеологија, већ спремност да се предузме све што је нужно – укључујући силу и гажење права других – како би се остварила

победа и командовала послушност", а на кога стварно циља није читаоцу тешко да закључи.

Настављајући у том правцу (232-234) ауторка поставља питање (наводно својим студентима) "Да ли би фашистички покрет могао да створи упориште у САД"?, а студенти, тврди Олбрајтова, листом тврде да је то могуће, а неки изричито помињу Трампа и Републиканску странку, додајући "да нас историја учи да фашисти могу путем избора да досегну највише положаје"!

На самом крају књиге (стр. 246 и даље), да не би било никакве сумње да главна мета напада ауторке нису ни Мусолини ни Хитлер ни Стаљин ни Мадуро ни Дутерте ни Орбан ни Ким Џонг Ун ни Путин ни Ердоган нити многи други које она помиње у негативном контексту, већ је то председник САД, Олбрајтова ставља поднаслов: "Сенка која се надвија над овим страницама је, наравно, Доналд Трамп"! И објашњава да је он председник "зато што је убедио довољно бирача у десничарским државама", да је он тај који говори "просту истину, да је врхунски преговарач, прави заштитник америчких интереса"! Олбрајтова дакле дели Америку на десне и леве – при чему су, по њој, десне државе очигледно мање вредне од левих! "Трамп је први антидемократски председник у модерној историји САД", написа М. Олбрајт и додаде: "да је у питању нека земља са мање демократских сигурносних инструмената, он би конкурисао за диктатора, јер га тамо воде његови инстинкти (sic. !). И наставља "да је менталитет чопора моћан у међународним односима", да "лидери у свету посматрају, уче и имитирају једни друге, они ходају међусобно усклађујући кораке, као Хитлер и Мусолини и данас се чопор креће у фашистичком правцу"! А ко је вођа тог чопора, тј. чија се то сенка надвија над овим страницама? Заиста застрашујуће.

Цела књига врви од ауторкиних неумесних поређења, јер не зна или не жели да зна (пошто у супротном наслов не би био подобан) ни дефиницију фашизма, која би свакако морала да обухвати следеће елементе: да је фашизам кулминација кризе уставноправног поретка у држави у којој је извршна власт потчинила законодавну и судску власт и то тако да негирајући етичку суштину правних норми, одстрањујући медијске слободе, чини неподношљиву неправду како на унутрашњем, тако и на међународном плану. Нацизам је, пак, кулминација фашизма.

Почевши, дакле, од првог дела наслова књиге (Фашизам) који би требало да изазове код читалаца осећање страха, патње, гнушања и презира, а све то по њој се везује пре свега и пре свих за Д. Трампа, књиге која по својој садржини не представља ни стручни рад, ни допринос науци, нити белетристику, већ политички памфлет који верно одсликава ауторкин поглед на свет и демократију, па преко другог дела наслова (упозорење) у коме ауторка указује на опасности по слобеду и демократију у САД-у и у савременом свету, посебно од актуелног председника Трампа, при чему заборавља да је све ОНО чега се ОНА плаши да ће ОН евентуално једног дана да уради - ОНА већ

учинила! Врхунац је дакако гажење међународног права и развлашћивање Савета безбедности УН, и то за владавине Клинтон-Олбрајт, чиме је, како сама дефинише фашистичке покрете показала "спремност да се предузме све што је нужно – укључујући силу и гажење права других – како би се остварила победа и командовала послушност" (стр. 229).

Управо због тога, наслов овог мог приказа би требало да гласи: "Олбрајт - упозорење"!

Неко би требало да објасни бившем државном високом чиновнику да постоје (само) четири симбола државе, а то су: застава, химна, грб и шеф државе. Разуме се да у демократској држави није недопуштена аргументована критика ни државних симбола, али када су они у питању сваки лојални грађанин једноставно не одступа од елементарне пристojности. Олбрајтова је у овој књизи показала управо оно зашта оптужује своју мету, озбиљну неучтивост, врхунску способност манипулације, колосалниу површност, као и тотално непоштовање демократски изражене воље америчких бирача. "Много треба да има онај који другог оптужује: пре свега поштење и беспримерну невиност"! И поред великог напора да М. Олбрајт некако уклопим у ове Цицеронове критеријуме, морам да признам да у томе нисам успео.

Ноа Вебстер (често се назива оцем образовања и стипендија у САД) је једном написао: Увек је боље бити вулгарно у праву, него учтиво грешити. М. Олбрајт сматра да је она, за разлику од њене главне мете, учтива. Ипак, после ове њене књиге јасно је да то није случај и не само зато. Још нам је у живом сећању њена "учтивост" из времена када је била на власти, нпр. на Институту за мир у Вашингтону, пред Мировну конференцију у Рамбујеу у јесен 1998, на питање новинара ко ће бити у саставу српске делегације, она је одговорила и то уз грохотан смех: "Ми не знамо ко ће, или шта ће, тамо да се појави"; када је демонстрант испред зграде УН у Њујорку питао М. Олбрајт зашто је тако одвратна према Србима, она рече: "Зато што су они одвратни" (Асојшиетид Прес, 22. јануар 1997.). Овај пут нећу говорити о њеним неистинама које је у књизи изнела у вези догађаја на југословенским просторима, не само зато што је тај делић књиге више узгредни покушај да оправда своју улогу у рушењу међународног права и поретка, већ пошто то питање заслужује посебан осврт (супротно њеним тврдњама вид: Валид Фарес: Цихад у будућности, Београд 2008; Валид Фарес: Рат идеја, Београд 2018; Carlos Branco: A Guerra nos Balcas, Lisboa 2016; Branco, Santos, Saraiva: The Yugoslav Wars in the First Person, Lisbon 2018.). Уосталом она се чврсто држала принципа који је још у време Велике француске револуције формулисао Мирабо: "У политици није истина оно што доиста постоји, него оно што свет верује да постоји", а методе и средства за такво "пријатељско убеђивање", да је истина оно што је лаж и обрнуто, до савршенства су развили управо фашисти и нацисти.

Није незанимљиво приметити да они коју су нас деведесетих година прошлог века најжешће нападали, сада жестоко нападају председника Трампа и то не

само исти појединци, међу којима су и "угледни новинари, независни правници и други који траже истину", како их је квалификовала ауторка књиге, већ и иста средства информисања. У оба случаја то је чинила, односно чини велика већина (истих). Како би рекао академик Жан Дитур: "...ниједно доба није погодно за људе који више воле да сами мисле него да певају уз хор конформиста". У ствари, *nihil novi sub sole*, о чему сведочи и талмудска алегорија: "Ако ти имаш одређено мишљење, а неко други је супротног мишљења, можда си у праву, можда грешиш. Ако ти имаш одређено мишљење, а два су човека супротног мишљења, можда си у праву, а можда је истина на њиховој страни. Али, ако ти имаш једно мишљење, а сви остали супротно, без сумње ти си у праву, јер није могућно да у универзуму постоји консенсус толиких мудраца!"

Констатација М. Олбрајт, на самом крају књиге, да је сматрала да је њена каријера као аутора завршена са претходном, петом књигом, била би сасвим на месту, да потом није додала да је погрешила и да се одлучила на ову, шесту књигу. И заиста је погрешила! Међутим, њена шеста књига је ипак корисна, али само као још један доказ колико је политичка, идеолошка или лична острашћеност штетна за објективни научни приступ уопште, а посебно у случају суочавања са вишеструко сложеним историјским, политичким, правним и другим друштвеним појавама и процесима, какав је, поред осталих, и фашизам.

Да је гроф Мирабо наш савременик, сигуран сам да би свој прекорни савет, који је давно дао Бомаршеу, упутио управо Мадлени Олбрајт: "Гледајте у будуће само то, да заслужите да будете заборављени"!

Проф. др Оливер Антић